

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	حاجیان حسین آبادی، ملیحه، ۱۳۶۷ -
عنوان قراردادی	معالم التنزیل، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور	حلول یهود در تفاسیر اسلامی (با تاکید بر تفسیر معالم التنزیل بغوی) / مولف ملیحه حاجیان حسین آبادی.
مشخصات نشر	تهران: سنجش و دانش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۲۵۰ ص.
شابک	978-600-469-457-5
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	بغوی، حسین بن مسعود، ۴۳۶ - ۵۱۰ . معالم التنزیل - نقد و تفسیر
موضوع	تفاسیر اهل سنت - قرن ۵ق. - نقد و تفسیر
موضوع	Qur'an -- Sunnite Hermeneutics -- 11th century -- Criticism, interpretation, etc.
موضوع	کتاب مقدس - تفاسیر اسلامی
موضوع	Bible -- Islamic interpretations
موضوع	تفاسیر ماثوره - اهل سنت
موضوع	Qur'an -- Traditional hermeneutics -- Sunnite
موضوع	تالیفات
موضوع	*Ilyat
شناسه افزوده	بغوی، حسین بن مسعود، ۴۳۶ - ۵۱۰ . معالم التنزیل، شرح
رده بندی کنگره	BP۹۲۴ . س۳۳۱۰
رده بندی دیویی	۲۰۱۱۷۲۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۸۷۱۱۰

حلول یهود در تفاسیر اسلامی

(با تاکید بر تفسیر معالم التنزیل بغوی)

ملیحه حاجیان حسین آبادی
انتشارات سنجش و دانش

۵۰ نسخه

۱۳۹۶، او

۷۸-۶۰۰-۴۶۹-۴۵۷-۵

۱۸۰۰۰ تومان

درس: خ دانشگاه - تقاطع روانمهر - ساختمان سنجش و دانش پ ۱۲۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ می باشد.

چکیده

«اسرائیلیات» آن دسته از داستان‌ها، عقاید غیراسلامی و افسانه‌هایی هستند که اغلب از سوی یهودیان، نصارا و برخی از مسلمانان ساده‌اندیش وارد تفاسیر و منابع اسلامی شده است. تفسیر معالم‌التزیل، تألیف حسین بن مسعود فراء بغوی، از مفسران قرن ۶ هجری نیز دربردارنده‌ی موارد متعددی از این اسرائیلیات است. مؤلفان اسلامی در برخورد با این قضیه، رویه‌های گوناگونی در پی گرفته‌اند. آنچه که از مطالعه تفسیر بغوی به دست می‌آید، چنین است که مفسر معمولاً در برخورد با داستان‌هایی که ساحت انبیاء و عصمت آنان را خدشه‌دار نکرده باشد، سکوت کرده، اما در سایر موارد، سعی بر این داشته است تا به نوعی موضع مناسب اتخاذ کند؛ به این شکل که گاه در قبال روایت اسرائیلی، به آن روایت متضاد با آن پرداخته، اما هیچ یک از دو روایت را ترجیح نداده است. گاه نیز با آن ترجیهات تلاش نموده تا آن سؤالات و اشکالاتی را که ممکن است از رهگذر مطالعه روایت اسرائیلی بری خواننده حاصل آید، برطرف نماید. اما وی معمولاً از موضع-گیری صریح همچون تأیید مستقیم یا رد مستقیم یک روایت خودداری می‌کند. داستان‌های اسرائیلی موجود در تفسیر بغوی، راجع به حضرت آدم و حواء، پیامبران اولوالعزم و سایر پیامبران همچون حضرت داوود (۷)، حضرت سلیمان (۸)، حضرت یوسف (۹) و دیگر پیامبران مطرح شده است. بخشی از اسرائیلیات موجود در تفسیر بغوی نیز در زمینه‌ی پدیده‌های طبیعی می‌باشد.

فهرست مطالب

۱۶	مقدمه.....
۱۸	فصل اول: کلیات .....
۱۹	۱-۱. بیان مسئله .....
۱۹	۲-۱. سؤال اصلی .....
۱۹	۳-۱. سؤالات فرعی .....
۲۰	۴-۱. فرضیات تحقیق .....
۲۰	۵-۱. سازه و پیشینه تحقیق .....
۲۳	۶-۱. ضرورت انجام تحقیق .....
۲۴	۷-۱. اهداف و کاربردهای مورد انتظار از انجام تحقیق .....
۲۴	۸-۱. جنبه‌ی جدید بودن نوآوری طرح در چیست؟ .....
۲۵	۹-۱. روش انجام تحقیق .....
۲۵	۱۰-۱. تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تحقیق .....
۲۵	۱-۱۰-۱. معنای لغوی اسرائیلیات .....
۲۶	۲-۱۰-۱. معنای اصطلاحی اسرائیلیات .....
۲۷	۳-۱۰-۱. اسرائیلیات از دیدگاه اهل سنت .....
۲۹	۴-۱۰-۱. علت غلبه جنبه‌ی یهودیت اسرائیلیات بر سایر جهات .....
۳۰	۱۱-۱. زمینه‌های ورود اسرائیلیات در حوزه‌ی تفاسیر اسلام .....
۳۱	۱۲-۱. ناقلان اسرائیلیات .....
۳۳	۱۳-۱. آثار ورود اسرائیلیات در حوزه‌ی تفاسیر اسلامی .....
۳۴	۱۴-۱. عصمت .....
۳۷	۱-۱۴-۱. برخی از آیات دلالت کننده بر عصمت پیامبران .....
۳۹	۱۵-۱. مبرا بودن صحابه از خطا و گناه .....
۴۴	۱۶-۱. زندگینامه بغوی .....
۴۴	۱-۱۶-۱. ولادت .....
۴۵	۲-۱۶-۱. حیات علمی بغوی .....

- ۱-۱۶-۲-۱. استادان بغوی در علم حدیث ۴۵
- ۱-۱۶-۲-۲. شاگردان بغوی در علم حدیث ۴۶
- ۱-۱۶-۳. القاب و تألیفات ۴۷
- ۱-۱۶-۴. خصوصیات اخلاقی بغوی ۴۸
- ۱-۱۶-۵. وفات ۴۸
- ۱-۱۷. آشنایی با تفسیر بغوی ۴۸
- ۱-۱۸. انگیزه های از تألیف معالم التنزیل ۴۹
- ۱-۱۹. نگاه اجلی به تفسیر و نوع نگارش آن ۵۰
- ۱-۲۰. بیان برخی از دیدگاه های بغوی ۵۵
- ۱-۲۰-۱. دیدگاه بغوی درباره سنت نبوی و سایر روایات در تفسیر ۵۵
- ۱-۲۰-۲. دیدگاه بغوی درباره تفسیر به رأی ۵۷
- ۱-۲۰-۳. دیدگاه بغوی درباره تأویلات ۵۷
- ۱-۲۱. مذهب فقهی و دیدگاه کلامی بغوی ۵۸
- ۱-۲۲. منابع تفسیری بغوی ۵۸
- ۱-۲۳. موضع بغوی در برخورد با روایات فضایل اهل بیت ۵۹
- ۱-۲۴. نحوه موضع گیری بغوی در قبال اسرائیلیات ۵۹
- فصل دوم: اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت آدم و حوا ۶۱
- ۱-۲. داستان خلقت حواء ۶۴
- ۱-۲-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین ۶۵
- ۱-۲-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی و از دیدگاه مفسران ۶۶
- ۱-۲-۳. مکان رویارویی آدم و حواء با ابلیس ۷۰
- ۱-۲-۴. بررسی روایت در قرآن و از دیدگاه مفسران ۷۱
- ۱-۲-۳. کیفیت ورود ابلیس به بهشت ۷۴
- ۱-۳-۲. بررسی روایات در قرآن و عهدین و کتب تفسیری ۷۴
- ۱-۲-۴. ابتدا فریب خوردن حواء ۷۷
- ۱-۲-۴. تأیید مقصر بودن حواء ۷۸

۷۸	۲-۴-۲. روایت مخالف با مقصر بودن حواء
۷۹	۲-۴-۳. بررسی روایت فوق در قرآن و عهدین
۸۱	۲-۴-۴. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
۸۴	۲-۵. قامت حضرت آدم علیها السلام
۸۴	۲-۵-۱. بررسی قامت حضرت آدم و پنهان شدن ایشان داخل درخت در قرآن و عهدین
۸۵	۲-۵-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی و تفاسیر
۸۹	۲-۶. پشیمانی آدم و حواء
۹۰	۲-۶-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین
۹۱	۲-۶-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی و از دیدگاه مفسران
۹۲	۲-۷. نزول خانه‌های مشابه تعبیه برای حضرت آدم (۷)
۹۴	۲-۷-۱. بررسی روایت از دیدگاه قرآن و در کتب حدیثی
۹۷	۲-۸. نام‌گذاری فرزندان حضرت آدم توسط ابلیس
۹۸	۲-۸-۱. بررسی روایت در قرآن
۹۹	۲-۸-۲. بررسی روایت فوق در کتب حدیثی و از دیدگاه مفسران
۱۰۳	۲-۹. داستان هابیل و قابیل
۱۰۳	۲-۹-۱. علت تقدیم قربانی
۱۰۵	۲-۹-۲. بررسی روایت در قرآن و عهدین
۱۰۶	۲-۹-۳. بررسی روایت ازدواج خواهران و برادران در کتب عهدین و از دیدگاه مفسران
۱۱۱	۲-۱۰. خروج غیر ارادی آدم از بهشت
۱۱۲	۲-۱۰-۱. بررسی روایت فوق در قرآن
۱۱۳	۲-۱۰-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی
۱۱۴	نتیجه‌گیری پایان فصل
۱۱۶	فصل سوم: اسرائیلیات پیرامون پیامبران اولوالعزم
۱۲۰	۳-۱. اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت نوح (۷)
۱۲۲	۳-۱-۱. خلقت حیوانات در کشتی حضرت نوح
۱۲۳	۳-۱-۱-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین

- ۱۲۵ ..... ۳-۱-۱. بررسی روایت در کتب حدیثی
- ۱۲۷ ..... ۳-۲. اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت موسی (۷)
- ۱۳۲ ..... ۳-۲-۱. داستان گاو بنی اسرائیل
- ۱۳۴ ..... ۳-۲-۱-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین
- ۱۳۵ ..... ۳-۲-۲-۱. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
- ۱۳۷ ..... ۳-۲-۲. تابوت بنی اسرائیل
- ۱۳۸ ..... ۳-۲-۲-۱. بررسی روایات در قرآن و عهدین
- ۱۳۹ ..... ۳-۲-۲-۲. سبکبندی الهی در روایات و تفاسیر
- ۱۴۲ ..... ۳-۲-۳. درخواست بنی اسرائیل خداوند از جانب حضرت موسی (۷)
- ۱۴۵ ..... ۳-۲-۳-۱. بررسی روایت از دیدگاه قرآن و عهدین
- ۱۴۷ ..... ۳-۲-۳-۲. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
- ۱۵۷ ..... ۳-۲-۴. الواح حضرت موسی (۷)
- ۱۵۷ ..... ۳-۲-۴-۱. بررسی روایت از دیدگاه قرآن و عهدین
- ۱۵۸ ..... ۳-۲-۴-۲. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
- ۱۵۹ ..... ۳-۲-۵. آزدن حضرت موسی توسط بنی اسرائیل
- ۱۶۱ ..... ۳-۲-۵-۱. بررسی روایت آزدن حضرت موسی در قرآن
- ۱۶۲ ..... ۳-۲-۵-۲. بررسی روایت از دیدگاه مفسران و در کتب حدیثی
- ۱۶۵ ..... ۳-۲-۶. کیفیت وفات حضرت هارون (۷)
- ۱۶۸ ..... ۳-۲-۶-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین
- ۱۷۰ ..... ۳-۲-۷. کیفیت وفات حضرت موسی (۷)
- ۱۷۲ ..... ۳-۲-۷-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین
- ۱۷۲ ..... ۳-۲-۷-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی
- ۱۷۵ ..... ۳-۳. اسرائیلیات پیرامون حضرت عیسی (۷)
- ۱۷۶ ..... ۳-۳-۱. نزول مائده آسمانی
- ۱۷۹ ..... ۳-۳-۱-۱. بررسی مائدهی آسمانی از دیدگاه قرآن و انجیل
- ۱۸۲ ..... ۳-۴. اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت محمد (۹)

- ۳-۴-۱. افسانه غرائق ۱۸۴
- ۳-۴-۱-۱. بررسی روایت فوق از دیدگاه مفسران ۱۸۶
- ۳-۴-۲. داستان ازدواج حضرت محمد (۹) با زینب دختر جحش ۱۹۶
- ۳-۴-۲-۱. بررسی روایت در کتب حدیثی و تفاسیر ۱۹۹
- ۳-۴-۳. داستان ورقه بن نوفل ۲۰۵
- ۳-۴-۳-۱. بررسی روایت از دیدگاه مفسران ۲۰۶
- نتیجه‌گیری، ایان فصل ۲۱۰
- فصل چهارم، اسرائیلیات پیرامون سایر پیامبران ۲۱۳
- ۴-۱. داستان هاروت و ماروت در زمان حضرت ادریس (۷) ۲۱۵
- ۴-۱-۱. بررسی داستان روت و ماروت ۲۲۰
- ۴-۲. اسرائیلیات پیرامون حضرت الیاس (۷) ۲۲۶
- ۴-۲-۱. داستان عروج حضرت الیاس به آسمان ۲۲۶
- ۴-۲-۱-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین ۲۳۰
- ۴-۲-۳. بررسی روایت از دیدگاه مفسران ۲۳۳
- ۴-۳. اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت یوسف (۷) ۲۳۵
- ۴-۳-۱. داستان حضرت یوسف و زلیخا ۲۳۶
- ۴-۳-۱-۱. بررسی داستان حضرت یوسف و زلیخا در قرآن و عهدین ۲۴۲
- ۴-۳-۱-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی و از دیدگاه مفسران ۲۴۳
- ۴-۳-۲. علت طولانی شدن حبس حضرت یوسف (۷) ۲۵۶
- ۴-۳-۲-۱. بررسی روایت از دیدگاه مفسران ۲۵۷
- ۴-۳-۳. خشم برادران حضرت یوسف (۷) ۲۶۰
- ۴-۳-۳-۱. بررسی صحت روایت ۲۶۰
- ۴-۴. اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت داوود (۷) ۲۶۲
- ۴-۴-۱. داستان نبرد حضرت داوود و جالوت ۲۶۳
- ۴-۴-۱-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین ۲۶۶
- ۴-۴-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی و از دیدگاه مفسران ۲۶۹

۲۷۲	۴-۴-۲. داستان ازدواج حضرت داوود با همسر اوریا
۲۷۷	۴-۴-۲-۱. بررسی روایت در قرآن و تورات
۲۷۸	۴-۴-۲-۲. بررسی روایت در کتب حدیثی و از دیدگاه مفسران
۲۸۳	۴-۴-۳. توبه حضرت داوود
۲۸۵	۴-۴-۳-۱. بررسی روایت در قرآن و تورات
۲۸۶	۴-۵-۵. اسرائیلیات پیرامون حضرت سلیمان (۷)
۲۸۷	۴-۵-۱. توصیف، ملوک حضرت سلیمان (۷)
۲۸۹	۴-۵-۱-۱. بررسی روایت در قرآن و تورات
۲۹۱	۴-۵-۱-۲. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
۲۹۲	۴-۵-۲. گردن زدن اسب‌ها
۲۹۵	۴-۵-۲-۱. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
۳۰۱	۴-۵-۳. ازدواج حضرت سلیمان با دختر پادشاه جزیره صیدون
۳۰۳	۴-۵-۳-۱. بررسی روایت در قرآن و تورات
۳۰۴	۴-۵-۴. جسد افتاده بر تخت حضرت سلیمان (۷)
۳۰۵	۴-۵-۴-۱. بررسی روایت از دیدگاه مفسران
۳۰۶	۴-۵-۵. هدایای بلقیس به حضرت سلیمان (۷)
۳۰۸	۴-۵-۵-۱. بررسی روایت در قرآن و عهدین
۳۰۹	۴-۵-۶. علت آوردن تخت بلقیس نزد حضرت سلیمان (۷)
۳۱۰	۴-۵-۷. علت تغییر دادن تخت بلقیس و ساختن قصر شیشه‌ای
۳۱۱	۴-۵-۸. ازدواج حضرت سلیمان (۷) و بلقیس
۳۱۲	۴-۵-۹. بنای بیت المقدس و مسجدالاقصی
۳۱۳	۴-۵-۹-۱. معنای تمثیل
۳۱۴	۴-۵-۹-۲. بررسی روایت
۳۱۴	۴-۶-۷. اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت ایوب (۷)
۳۱۴	۴-۶-۱. داستان بیماری حضرت ایوب
۳۱۷	۴-۶-۱-۱. تنبیه همسر حضرت ایوب (۷)

۳۱۹	..... ۴-۶-۱-۲. بررسی روایت در قرآن و عهدین
۳۲۱	..... ۴-۶-۱-۳. بررسی روایت از دیدگاه مفسران و در روایات
۳۲۷	..... ۴-۷. اسرائیلیات پیرامون حضرت خضر (۷)
۳۲۷	..... ۴-۷-۱. علت عمر طولانی حضرت خضر (۷)
۳۲۸	..... ۴-۷-۲. وجه تسمیه حضرت خضر
۳۲۸	..... ۴-۷-۳. بررسی روایت
۳۲۹	..... نتیجه‌گیری پایان فصل
۳۳۲	..... فصل پنجم: اسرائیلیات پیرامون پدیده‌های طبیعی
۳۳۳	..... ۵-۱. علت معلق ماندن کره زمین در فضا
۳۳۶	..... ۵-۲. صدای رعد و برق
۳۳۷	..... ۵-۳. نور خورشید و ماه
۳۳۷	..... ۵-۴. کوه قاف
۳۳۹	..... نتیجه‌گیری پایانی
۳۴۵	..... فهرست منابع و مآخذ

با ظهور و گسترش آیین اسلام و تثبیت جایگاه قرآن به عنوان آخرین و جامع ترین کتاب آسمانی و فراگیر شدن رایجی اسلام ناب محمدی، مغرضان و حاسدان کج اندیش که منافع خویش را در معرض نابودی می دیدند، با تلاشی گسترده و همه سویه جهت تخریب اعتقادات و مبانی این آیین، به پا خواستند و چون زمان برکنندن پایه های اسلام را از دست دادند و با تحمیل جنگ و کشتار، راهی از پیش نبردند، به تناسب شرایط زمان خود، شروع به جنگی تمام عیار در عرصه ی فرهنگی نموده و وانهان مسلمین بی بصیرت را به سوی انحرافات سوق دادند.

رسوخ در اندیشه های اصیل اسلامی، ایجاد تحریف و القای اکاذیب در تفاسیر از سوی مشرکان به ظاهر مسلمان و عامای تازه مسلمان اهل کتاب و نیز گاهی از سوی مسلمانان ساده اندیش، روشنگر این جریان غرض ورزانه ی دشمنان است. رحلت پیامبر اسلام و نیز دور نگاه داشتن خاندان ایشان از اعمال، مزید بر علت شد و زمینه ی مناسبی را جهت بروز و ظهور مطالب و اندیشه های خرافی مهیا کرد. مطالبی که در اصطلاح اسرائیلیات نامیده می شود.

نکته ی حائز اهمیت، آن است که اغلب این روایات و حکایات جعلی، در تفاسیر و مکتوبات اهل سنت وجود دارد. هر چند متأسفانه گاهی در کتب شیعیان نیز چنین مطالبی هر چند قلیل یافت می شود. چند دلیل عمده ی کثرت اسرائیلیات در تفاسیر اهل سنت را می توان چنین عنوان کرد: نخست اینکه علمای اهل سنت همه ی آنچه را که از علمای رسیده باشد، با دیده احترام نگریسته و هرگونه تردید در آنها را غیر جایز می دانند، دوم این که خود را از حوزه غنی معارف اهل بیت محروم ساختند. در حالی که با گسترش اسلام و رحلت پیامبر (ع)، مثل، مشکلات و سؤالات متعددی پدید آمد که جز با عنایت و ارشاد خاندان پیامبر (ع) حل و فصل آن ناپسند، پذیر نبوده و نیست.

۱ - جهت توضیح بیشتر، ر.ک: عبدالرحمن بن خلدون، مقدمه ابن خلدون، ترجمه محمد پروین گنابادی، چاپ دوازدهم، (تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۸ش)، ج ۱، ص ۴۱۲، فصل بیست و نهم، در معنای بیعت؛ سید مرتضی عسکری، بازشناسی دو مکتب، ترجمه معالم المدرستین، ترجمه محمد جواد کرمی، چاپ سوم، (قم: نشر دانشکده اصول دین، ۱۳۸۸ش)، ج ۲، ص ۱۰۸.

۲ - صحت این سخن بدیهی است. در واقع روشن است با برگزیدن آیینی غیر از تشیع، عملاً زمینه ی محرومیت از معارف این آیین نیز پدید می آید. از سوی دیگر نگاهی به منابع حدیثی اهل سنت همچون صحیحین که اکثراً برگرفته از گفتار صحابیان و تابعین است و از روایات ائمه امامیه کمتر بهره گرفته اند، صحت این گفتار تصدیق می شود.

از سوی دیگر علمای اهل سنت، قائل به سهوالتبی بوده و بروز خطا از انبیاء را جایز می‌دانند.^۱ در واقع آن مفهومی که شیعیان از عصمت برای انبیاء و اولیای خدا در نظر دارند، نمی‌پذیرند. از همین رو برخی از آنان در محتوای بی‌پایه‌ی داستان‌های اسرائیلی غالباً تردیدی به خود راه نمی‌دهند. حال آنکه اگر انسان به دور از تعصب، این مطالب را بخواند پی به ساختگی بودن آنها خواهد برد. چرا که برخی از این داستان‌ها چنان رفتارهایی را در مورد انبیاء نقل می‌کنند، که بروز آنها حتی از انسان‌های عادی نیز غیر قابل پذیرش است.

«در برابر این مکتب، مکتب اهل بیت (:) است که سخت اصرار می‌ورزد انبیاء از طفولیت در حفاظ و مرز عصمت الاهی بمانند. این مکتب آیات مشابهی را که در مورد رفتار و کردار پیامبران وجود دارد به محکات ارجاع داده و معنای صحیح آنها را به دست می‌آورد. علاوه بر این، اصلاً در مکتب اهل بیت روایتی در مورد مصیبت هیچ یک از انبیاء وجود ندارد، بلکه ایشان همواره علو طبع پیامبران و دوری آنها از شهوات نفسانی را تأیید و تأکید می‌نمایند».^۲

در هر حال اسرائیلیات در برخی از تفاسیر به وفور دیده می‌شود. در تحقیق پیش‌رو تلاش اندکی صورت گرفته است تا این پدیده را یکی از تفاسیر اهل سنت بررسی گردد. تفسیر معالم التنزیل فی التفسیر و التأویل، تألیف ابو محمد حنین بن مسعود قرآء بغوی، مفسر شافعی مذهب اهل سنت، (ت ۴۳۸ق، م ۵۱۶ق) که از تفاسیر کهن روایان به شمار می‌رود.

مؤلف در تفسیر آیات، روایاتی را از صحابه، تابعین و نیز از شیعیان نخستین و همچنین صوفیه و اهل اشاره نقل کرده است که در ضمن این روایات، موارد زیادی مطالب و گزارش‌های اسرائیلی هم به چشم می‌خورد. در طی این تحقیق سعی بر آن است تا نحوه برخورد بغوی با اسرائیلیات مورد بررسی قرار گیرد و از این رهگذر، شناختی از تفسیر وی به دست آید.

این پایان‌نامه در پنج فصل تنظیم گردیده است: فصل اول: کلیات. فصل دوم: اسرائیلیات پیرامون شخصیت حضرت آدم و حواء؛ فصل سوم: اسرائیلیات پیرامون انبیاء اول العز؛ فصل چهارم: اسرائیلیات پیرامون سایر پیامبران و در فصل پنجم نیز به بررسی اسرائیلیات موجود در پیرامون پدیده‌های طبیعی پرداخته شده است.

^۱ - جهت توضیح بیشتر، رکن: محمد بن اسماعیل بخاری، صحیح بخاری، چاپ چهارم، (بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۲۵ هـ)، کتاب السهو، احادیث ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷ و... مؤلف در این کتاب احادیثی در این زمینه که پیامبر در نماز واجب خود دچار سهو و نسیان شدند، گرد آورده است. در حالی که از دیدگاه اغلب شیعه این موضوع بر نبی مکرم اسلام صدق نمی‌کند و احادیث مذکور نیز جزء موضوعات است.

^۲ - سید مرتضی عسکری، نقش انما در احیای دین، چاپ دوم، (تهران: نشر مجمع اسلامی، ۱۳۷۱ش)، ج ۵، صص ۷۱-۷۲.